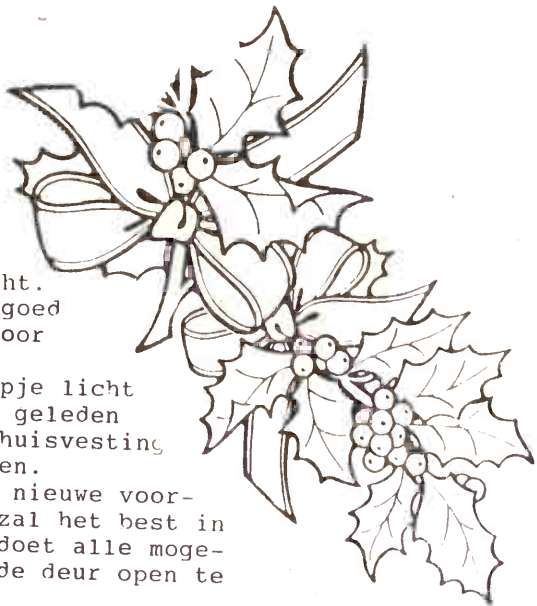

 BULLETIN
Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

December 1989

nr. 4

5de Jaargang.

1990 komt in zicht.
Het belooft een goed
jaar te worden voor
het O.C.G.L.
Het smalle streepje licht
dat wij een jaar geleden
zagen voor onze huisvesting
is breder geworden.
Als het aan onze nieuwe voor-
zitter ligt dan zal het best in
orde komen. Hij doet alle moge-
lijke moeite om de deur open te
breken.
Wij wensen hem heel veel sterkte.
De Genealogie komt uit met een boek-
werk betreffende de Franse tijd en hierop
volgt een boekwerk waarvan de kiel reeds gelegd
is en handelt over Kruisen en Kapellen in Land-
graaf. Dit is geschreven door H.Rade en hij heeft
een volgend werk betreffende de straatnamen van
Landgraaf reeds in bewerking
We kunnen het eerste jaar dus vooruit.

PRETTIGE KERSTDAGEN en GELUKKIG EN VOORSPOEDIG 1990.

VAN HET BESTUUR.

- 1) Op 3 oktober j.l. ontvingen burgemeester Coenders en wethouder Heinrichs het eerste exemplaar van het boek; "de Franse Volkstelling van 1796 in de toenmalige gemeenten Nieuwenhagen, Rimborg, Schaesberg en Ubach over Worms".
Deze z.g. Franse lijsten zijn bewerkt door de Sectie Genealogie van onze Heemkundevereniging. Zij hebben de gegevens, die deze Volkstelling opleverde, waar nodig, vertaald en herschreven. En vervolgens hebben ze er een kloek boekwerk van gemaakt.
Ongetwijfeld zal het de aandacht trekken van hen, die in 't boek een of meer voorouders aantreffen. Ook voor nieuwe inwoners van Landgraaf is dit boek erg interessant, daar zij door lezing van dit boek vertrouwd raken met een belangrijke episode uit de geschiedenis van Landgraaf.
Toen de Fransen immers, gedreven door de idealen van de Franse Revolutie, ons gebied in de jaren 1793 - 1795 bezetten, vonden er in alle opzichten grote veranderingen plaats. Door nauwgezette studie kan men uit deze volkstelling allerlei dingen afleiden.
Het boek zal vóór de feestdagen verschijnen. Men kan er nu op inschrijven door overmaking van f.19,50 op postgironr. 6028430 of bankrekeningnr. 802973971 t.n.v. Sectie Genealogie Landgraaf.
Ik hoop dat veel leden van het Genootschap dit boek zullen bestellen.
- 2) Bijna tegelijkertijd ontving het voltallig Gemeentebestuur ; "het pleidooi voor een museum Landgraaf".
Hierin benadrukt onze Vereniging dat een gemeente van de grootte van Landgraaf zich moet schamen dat er geen plaats is, waar de schatten uit het verleden bewaard worden. Aangetoond wordt dat er in Landgraaf nog veel bewaard is gebleven, dat de moeite waard is om tentoongesteld te worden. Er is in het verleden in Landgraaf veel verloren gegaan hetgeen veroorzaakt is doordat er geen behoorlijke ruimte was waar waardevolle voorwerpen opgeborgen konden worden.

In het pleidooi worden twee plaatsen genoemd die

geschikt zijn voor een museum. Dat zijn de oude molen van Frösch in de Gatestraat en het gebouw van de MAVO Lichtenberg in de Baronstraat. Dit laatste gebouw komt in 1990 vrij, omdat de school fuseert met de Scholengemeenschap Brandenberg.

De leden van het Gemeentebestuur hebben beloofd, dat zij hun uiterste best zullen doen, om een museum in Landgraaf te verwezenlijken. We wachten af, het woord is nu aan het Gemeentebestuur.

- 3) Hoewel het meeste werk in 't Genootschap in de Secties verricht wordt, organiseert het Bestuur ook activiteiten, die door alle leden bezocht kunnen worden.

Zo vonden er in dit najaar excursies plaats naar het Wormdal (Kohlscheid) en naar de Domstad Keulen. De belangstelling was groot. Aan de wandeling door Europa's oudste kolenrevier namen wel 60 leden deel, terwijl 47 leden naar Keulen togen. Dus belangstelling genoeg! Het Bestuur wil dan ook op dezelfde weg voortgaan.

Ik bedenk daarnet dat uit de Franse lijsten na te gaan moet zijn of in 1796 in Landgraaf veel mijnwerkers woonden. Dat blijkt niet 't geval te zijn. Het zou interessant zijn naast onze lijsten eens die van Kerkrade te leggen.

De lezing, die de heer Raets op 4 Oktober gaf en die handelde over Brunssums/Schinvelds aardewerk trok een twintigtal bezoekers.

Door het hoge kaolien-gehalte van de klei in 't gebied Schinveld-Kerkrade ontwikkelde zich in onze streken, vooral in de periode van 1050-1400 een rijke aardewerk-"industrie". Producten hiervan zijn op vele plaatsen teruggevonden. Zij bezaten vaak grote schoonheid, hetgeen de heer Raets d.m.v. dia's liet zien.

In Keulen, in het Römisch Germanisches Museum konden we nog meer genieten van de prachtige vazen en kommen uit de Romeinse tijd.

- 4) In de vergadering van 13 November heeft het Bestuur het programma voor het eerste halfjaar 1990 voorbereid.

Dat begint met de welbekende contact-avond op dinsdag 23 januari in "CARRÉ" welke begint om 20.00 uur. Op deze avond laten de Secties zien, wat zij in het afgelopen jaar zoal gedaan hebben. Het vorig jaar was het een bijzonder prettige avond, zodat we nu ook weer veel leden verwachten. De Secties zijn begonnen met de voorber eiding.

Vervolgens worden twee excursies voorbereid, die plaats vinden op de Zaterdag 10 Februari en 21 April. In de laatste ledenvergadering zijn veel voorstellen gedaan. We hebben gekozen voor een bezoek aan Vaals en aan Maastricht (vooral de Servaas).

De voorkeur gaat uit naar voormiddag excursies, d.w.z. vertrek omstreeks 9.00 à 10.00 uur en vóór 13.00 à 14.00 uur weer terug. U hoort nog nader.

Uiteraard organiseren we ook een lezing, maar daaromtrent hebben we nog geen definitieve keuze gemaakt.

We zitten te denken aan lezingen over ons gebied.

Er wonen in onze gemeente een aantal deskundigen, die heel wat kunnen vertellen over Schaesberg, Rimburg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms enz. Misschien kunnen zulke lezingen aanleiding zijn voor de uitgave van een aantal brochures.

Er zijn plannen om een serie brochures uit te geven onder de naam; "Ken Landgraaf." Wij komen hierop te zijner tijd terug.

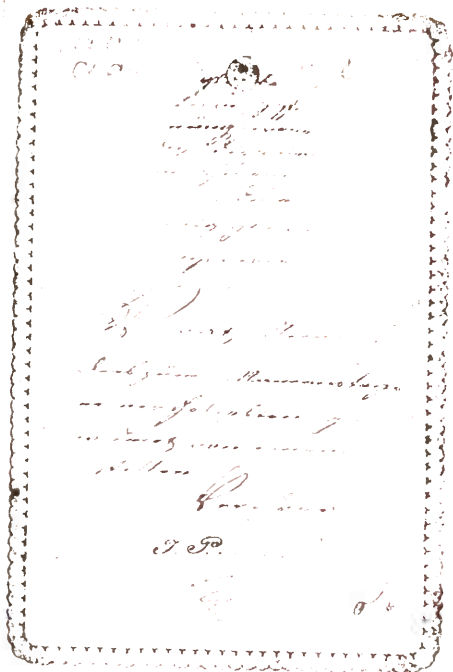
W.Ringens.

DE DATUM VOOR DE EXCURSIE NAAR VAALS IS
INTUSSEN BEKEND;
DEZE ZAL PLAATS VINDEN OP 21 APRIL 1990.

Rond 1916 kreeg een jonge dame uit Landgraaf op haar naamfeest bovenstaand kaartje met aan de binnenzijde een geschreven tekst.

Zij heeft het tot nu bewaard.

Glaube, Liebe,
Hoffnung,
wenn dich diese
drei umschweben,
wirst du ewig
glücklich leben.

Vivat,
lieb zum Namen-
tage meiner ge-
liebten, gewid-
met von einen
stillen

Verehrer.

J.P.

SEKTIE DIALEKT

De Nijmeegse centrale voor dialect en naamkunde van de Kath. universiteit van Nijmegen heeft ons de laatste maanden hard laten werken. 376 begrippen over "kerk" en alles wat daarmee samenhangt hebben we in het dialect vertaald.! Voorwaar een hele klus.

Ondertussen hebben enkele van onze leden voordrachten in dialect en Bargoens verzorgd. Als daarmee het dialect iets meer onder de mensen is gebracht én interesse is gewekt, zijn wij tevreden.

En nu weer verder, luitjes....maar eerst:"Prettige Feestdagen"

E.M.-C

SECTIE FILM EN FOTO;

Het vastleggen van alle bijzonderheden van de dorpskernen van Landgraaf op dia's ligt even stil. Daar gaan we in het voorjaar weer mee door. We zijn druk bezig geweest met de restauratie van de watermolen op Strijthagen. Eind november is de molen opgeleverd en moet nu nog afgewerkt worden.

We gebruiken de wintermaanden voor het monteren en afwerken van de film.

Er is ook een mooie serie foto's van gemaakt, deze zullen we tentoonstellen op de contactavond 23 jan.

M.N.

NIEËVEL

Gister nog zónig en kloar,
 hūj hingt d'r nieëvel sjwoar
 bis an mieng duër.
 Nurges mieë get te zieë..
 de sjtroat is mieng sjtroat nit mieë..
 is gans oane kluër.

Nieng welt is hūj kling en kaal;
 ing mocër, óngriepbaar en vaal
 um mich erum..

Es wie mit sjoelm besjpoate
 zint alle hoehzer en sjtroate..
 Ich drieën mich um.

Lampe, die bore zich sjuj
 durch dikke, vale bri-j,
 langsam en troag..
 Vinge ze oane pech
 hūj durch die bruj hōme weg?
 't is nog de vroag.

Sjtimme huër ich va lūj,
 klage:"wie mólt dat hūj?
 Wuët ut mar kloar."
 Vootsjtep, ónzieëker of lich
 kómme..en sjterve wer weg..
 klinke nog noa.

Dan kriet de welt wer kluër,
 sjoeëlkingen langs mieng duër,
 ing hōngte ri-j,
 ze kwebbele mōnter en vroecë,
 dat weër, dat sjtuërt hōn nit zoecë,
 dat makt hōn nit sjuj.

D'r nieëvel vingt aa te wichke,
 't begint al óp get te lichke..
 't doeërt nit mieë lang.
 De sjtroat vingt aa wer te leëve.
 D'r druk is óppeheëve:
 God zij gedank

DE SCHAAATSEMAAKER.

Om ligt behaagen, Een wigtig waagen.

De idelheid om vreugd te raapen

Wyl 's werelds hert naar uitvlucht dorst,

Begeeft zich op de waterkorst,

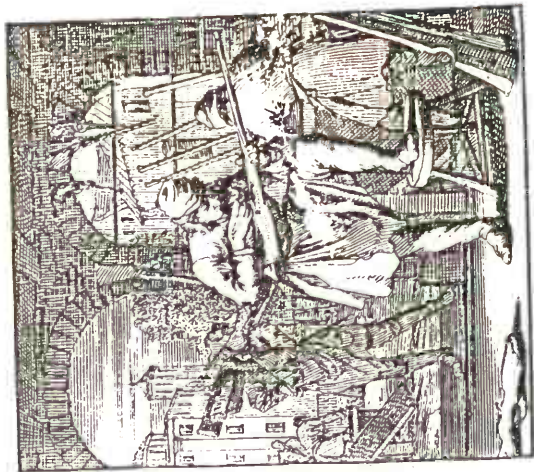
En laat de dood van onder gaapen:

Zo speelt de mens op 't hardse wel,

Als over 't gaaport van de hel.

DE ROEREMAAKER.

Het dengdgeweer is goad, Voor 't kwaad dat u ontmoet.

Of iemant zo zeker schiet,

Hij raakt den rechten vyand niet:

Maar zuchten, die van 't herte dringen,

Gedreeven door godvruchtigheid,

Zyn rechte wapens in den stryd,

Om helse vyandschap te dwingen,

DE BOOMMAAKER.

Dryft vloed u neer, Stelt u te weer.

De man die werkzaam is met boomen,

Die maakt vast gang op gang naar 't west,

En tracht daar door in 't oost te komen:

Zo doet een ziel, die staat na 't best;

Die keert van weelden en vermaaken,

Om zoo aan weeldens bron te raaken.

DE POMPEMAKER.

*Die niet te grond wil gaan,
Dient hand aan 't werk te slaan.*

Gelyk de pomp weér overgeeft,

't Geen 't schip door 't lek gekreegen heeft,

Zo moet de mens, in 't schip van 't leven,

Op 's werelds zee, naar God gestrekt,

De idelheid, die in hem lekt,

Geduurig aan weér overgeeven.

DE FRANS-REPUBLIKEINSE KALENDER.

De zucht om te breken met alle bestaande toestanden en de vereenvoudiging, die men in bijna alle stelsels wilde brengen, zijn wel de voornaamste oorzaken geweest voor de invoering van de Frans-Republikeinse tijdrekening; toch kan niet ontkend worden, dat ook andere invloeden hebben gegolden o.a. de anti-christelijke geest, die juist in diezelfde dagen de oorzaak was van de invoering van de "culte de la raison".

Deze tijdrekening, die ons met hare herleidingen in de praktijk zoveel moeilijkheden bezorgt, werd bij decreet van de Nationale Conventie van 5 October 1793 ingevoerd. Voornamelijk hield dit besluit in de afschaffing van de bestaande en de invoering van een nieuwe tijdrekening, die geacht moest worden te zijn ingegaan op 22 September 1792, de dag, waarop de republiek werd uitgeroepen, de herfst-evening was gevallen en de zon ten opzichte van het Parijse Observatorium op 9 uur en 18½ minuut des voormiddags in het teken der Weegschaal had gestaan. Door de gelukkige samenloop van omstandigheden, dat op 22 September 1792 de herfst-evening van dat jaar viel, had men dus in die datum een klasiek "jaar-begin".

Een later besluit van 4 Frimaire van het jaar II, dat de "kalender" completeerde, bepaalde, dat in de toekomst het jaar zou beginnen om middernacht van dien dag, waarop de equinox van de herfst zou plaats hebben. De instructie, die bij deze besluiten werd gevoegd, zette de inhoud van deze tijdrekening uitvoeriger uiteen.

Evenals het jaar van de Gregoriaanse Kalender, was ook het jaar van de Frans-Republikeinse tijdrekening een gebonden zonnejaar, bestaande uit twaalf maanden ieder van dertig dagen.

"Om het kalenderjaar in overeenstemming te houden met de omloop der hemellichamen" voegde men, aan het eind van ieder jaar, vijf dagen toe, de z.g. Sansculotides -- toegewijd aan het plebs. Later vond men deze naam belachelijk en voor de Republiek ontierend, zodat men op 7 Fructidor van het jaar III besloot voortaan deze dagen "Jours Complémentaires" te noemen.

Afhankelijk van de datum, waarop de herfst-evening viel, voegde men om de vier of vijf jaren nog één zesde aanvullingsdag toe. Dit jaar was dan een schrikkeljaar of zoals het toenmaals genoemd werd: een sextiel jaar.

In deze tijdrekening vinden we de oorspronkelijke vorm van het "g ebonden zonnejaar" terug: het natuurlijke zonnejaar duurt $365\frac{1}{4}$ dagen (365 d. 5 u. 48 m. 46 s.) en de natuurlijke duur van de maand is $29\frac{1}{2}$ dagen; beide elementen zijn dus niet commensurabel, vandaar dat men de oorspronkelijke duur van de maand moest prijsgeven en het jaar indeelde in 12 maanden van "dertig" dagen. De $5\frac{1}{4}$ overschietende dagen de z.g. epagomenen, raakte men kwijt door elk jaar vijf dagen toe te voegen en om de vier jaren nog één dag (schrikkeljaar).

Het in de Juliaanse en Gregoriaanse kalender gehuldigde systeem, waarin het jaar bestaat uit maanden van ongelijke duur, werd hier prijsgegeven. Een ander element in de Frans-Republikeinse kalender is de "Franciade", de tijdsruimte liggende tussen twee opeenvolgende sextiele jaren en dus vier of vijf jaren durende.

Deze Franciades hebben echter nooit de betekenis gekregen van een cyclus-telling, vooral ook omdat zij praktisch nooit gebruikt werden.

Bij het opstellen van herleidings-tabellen zijn deze Franciades aanleiding geweest tot veel vergissingen, omdat men meende, dat de Franciades regelmatig uit vier jaren bestonden, hetgeen nog erger werd, als men meende, dat een sextiel jaar overeenkwam met een schrikkeljaar in onze kalender.

Toch was het noodzakelijk de Franciades van tijd tot tijd vijf jaren te doen duren; immers een jaar van de Frans-Republikeinse tijdrekening telde precies 365 dagen, hetgeen per jaar een tekort van 5 uren, 48 min. en 46 sec. op de omloop van de aarde om de zon opleverde en na vier jaren 23 u. 15 m. en 4 s.; zou men dus om de vier jaren één dag toevoegen dan was dit telkens 44 min. en 56 sec. te veel, vandaar dat men op gezette tijden het schrikkeljaar één jaar uitstelde, om dit teveel te verliezen en zo te bewerken, dat het jaarbegin steeds de herfst-evening was.

Dat men met de invoering van deze tijdrekening een vereenvoudiging wilde brengen, blijkt wel het meest

[wordt vervolgd]

HET BOS IN ONS HEEM LANDSCHAP

Het bos is een der vele oorden waaraan wij ons eigen HEEM menen te herkennen. Zingen we bij tijd en wijlen niet uit volle borst; "waar in bronsgroen eikenhout" en aansluitend "daar is mijn vaderland"

Nog indrukwekkender tekent zich dit landschap, indien we het met open ogen bekijken en in gedachten na-gaan wat het voor ons nu nog betekent, of hoe onze voorouders er mee/van geleefd hebben.

Wat is eigenlijk HEEM ?

Voor iedereen heeft het engere begrip "HEEM" een andere betekenis. Het kan zijn de straat waarin men woonde, of als jeugdige is opgegroeid. Het ouderhuis, met een voor het huidige begrip grote groententuin, ofwel de landerijen nabij bos of heide.. In ieders HEEM werd geleefd met ouders, broers en/of zusters, samen met school en verenigingsvrienden (vriendinnen) alsmede hen die in de buurtschap woonachtig waren.

Kerkelijke en wereldlijke feesten werden gemeenschappelijk gevierd en opgeluisterd door zang en muziek.

De lange winteravonden werden, na het rozenkransgebed, meestal gevuld met kaarten ofwel door het vertellen van sagen en legenden, opgesmukt met herinneringen van ware of verzonnen aard.

Meestal speelden de vertelsels zich af in het bos of op de heide, waar stropers en zwervers zich meestal ophielden, terwijl de graan- of strohopen (z.g. mieët) een geliefde plek waren voor verliefden.

Het gesprek bij 't fornuis werd steeds gevoerd in het dorpseigen dialect, terwijl men bij de zang zich veelal van het Duits bediende.

Dit alles leverde natuurlijk een schat van dorpswetenswaardigheden op evenals de levenswijze of gebruiken in het eigen HEEM. Een beperkt gebied als middelpunt van bestaan

Ons HEEM is niet het HUIS alleen.

Duidelijk mag nu zijn dat onder HEEM een gebied wordt verstaan waarin men zich thuis voelt. Waar herkenbare elementen ofwel oriëntatie punten bestaan welke tot de gemeenschap spreken of iets

beduiden.

Ook al worden we overspoeld met vreemde elementen, gebruiken en bezigheden met de daarbij gepaard gaande inkrimping van het natuurlijke landschap. Het neemt niet weg dat men zoveel mogelijk mag proberen te leren uit het schaarse landschappelijk schoon aangaande bos of veld.

De holle wegen en graften, voor zover nog te zien in de hellende landerijen, vertellen ons veel betreffende het vroegere landleven. Hier zijn de sporen te vinden der boeren of handelskarren. Via deze veldwegen bracht men de oogst naar de schuur of naar de Heren welke hun "tienden" als pacht opeisten.

Dat veel der oude veldwegen niet meer als zodanig (holle weg) herkenbaar zijn, mag men toeschrijven aan de vooruitstrevende landbouwtechniek of ruilverkaveling.

De graften verdwenen door de moderne ploegmethoden (tractor) met als eindresultaat een erosiegevoelig land.

Ook de spaarzame nog aanwezige grafheuvels kunnen in de diepte nog de geheimen van eeuwen terug, bewaren. Enz, enz.

Het bos als museum.

Wil men de schoonheid der natuur in volle pracht bewonderen dan komt men vlug tot de ontdekking dat het bos een waardevol museum herbergt, terwijl het de mens voorzag van alles voor zijn sober levensonderhoud.

Daar waar de ploeg of ontbossing de bodem heeft verstoord om plaats te maken voor asfalt of bebouwing, mag men aannemen dat er zeer waarschijnlijk nog voldoende gegevens over de vroegere bewoning wordt bewaard zonder dat die bodem zijn geheimen heeft prijs gegeven.

Bij rondleidingen door oude kerken of burgten worden we herhaaldelijk gewezen op het prachtige houtwerk, eens voortgebracht uit onze eigen "Regenwouden".

Zonder grote fantasie moeten we vaststellen dat onze bossen alles leverden wat we nu zo bewonderen. Het materiaal voor de zo bekende Limburgse vakwerkhuizen werd voor het overgrote deel uit het bos gehaald.

Hetzelfde welke houtsoort, boom of struik, heeft zijn dienst bewezen, bv. als balk, vlechtwerkhout, als gereedschapssteel, als stookhout, tot bezem toe. Het maken van glas, aardewerk of metaal was ondenkbaar zonder vuur waarvoor hout nodig was.

Het HEEMBos als voedselbron.

Naast de bouwmaterialen of stookhout was het bos tevens voor een groot gedeelte de voedselbron voor de oudste bewoners dezer streek.

Men voorzag zich van wild, gevogelte of vis evenals van honing van de wilde bijen uit het bos.

De noten van hazelaar of beuk en de kastanje verzorgden het nodige plantaardige vet.

Wilde kersen golden als noodzakelijke bijvoeding, terwijl de jeneverbes de Limburgse borrel van smaak voorzag.

Een veeltal van vruchtensoorten werden zowel vers als gedroogd gegeten of tot vruchtenwijn verwerkt. De inwendige mens werd bijna geheel door het bos verzorgd.

Bij ziekten of kleine kwaaltjes van algemene aard was (is) het bos of veld de aangewezen plaats om het juiste kruid te vinden. Smeerseltjes, zalven of drankjes vervaardigde men uit hars, bast, bladeren of wortels, terwijl het "berkenwater" de hardos onderhield.

Het vee dat zich te goed deed aan het groen op de algemene heide of driesen, rustte in het koude jaargetijde op het loof van het bos of op heide plaggen. De zo verkregen stalmest deed in het voorjaar wederom dienst als bemesting op het te bewerken land.

Het bos in de huidige tijd.

Nu men de laatste jaren het milieu op de voorpagina heeft geplaatst, weet men plots te vermelden dat het nog sumiere bosbestand stervende is.

De uitlaatgassen van motorvoertuigen die gebruik maken van de door bos en veld aangelegde asphaltstroken worden als veroorzaker aangewezen.

Een gebruiksbos als weleer is tegenwoordig niet meer zo noodzakelijk. Nu moet het bladgroen der bomen ons voorzien van de benodigde zuurstof of de atmosfeer mee helpen reinigen.

Men weet te vertellen dat een grote boomkruin voorzien van een hoeveelheid bladgroen ons dit alles kan verzorgen.

Worden tegenwoordig planologisch gezonde bomen gekapt (soms onnodig?) dan weet men dit te rechtvaardigen door jonge aanplant om zo een en ander weer in evenwicht te brengen.

Er wordt dan een gezonde grote boom (kruin) vervangen door een kleintje.

Of een afgestudeerde planoloog (bestuurder) ook door een kleuterj_{is} te vervangen is mij niet duidelijk.

Een vergelijking zou het wel kunnen zijn.

ha-er.

WIST U DAT.....We het ledental van 150 gepasseerd zijn?

Als ieder lid zich voorneemt om 1 nieuw lid te winnen, zijn we op de goede weg.

.... Een groepje leden zich inspant ons O.C.G.L. wat meer bekendheid te geven met een stand op Kerstmarkten en dergelijke evenementen.

.... Wij U adviseren, als U nog een cadautje zoekt voor iemand die alles al heeft en zich interesseert voor zijn of haar dorp of streek hem te verrassen met een lidmaatschap van het O.C.G.L.

.... U dan voor f.20,-- een mooi cadeau geeft met 4 x per jaar het Bulletin en drie of vier lezingen en drie of vier excursies per jaar?

KRISMES

Went 't Krismes weëd, da bin ich wer
trük in mieng kingerjoare,
da zien ich mich vur 't kribke sjtoa:
..'t Kindje woar geboare!

D'r krisboom woar vol zörg geseerd,
de keëtskes góngge aan,
get sjunders goof 't nit vur mich,
ich houw lang gedrumd d'rvan...

Vööl kieëre han ich doanoa nog
ut Krisfes mage vieëre..
ut is vur mich e fes va lich,
va hoap en vruid geblieëve.

Mar ummer, wen ich e kribke zien,
dan mótt ich sjtil dra dinke,
wie 't uëveral begrave weëdt,
óngger inne berg gesjinke!

E klee gesjinksjke sjpaar dich mar..
dat weëdt nit mieë geteld..
v'r zint te riehk, hónt 't te good,
v'r zint d'r sjlaaf van 't geld.

V'r wieëte, woeë ermood en ieëlend is,
de welt sjteet wer urges i brank,
mar 't is zoe wied aaf, 't sjtuërt ós toch nit
v'r sjteëke d'r kop in d'r zank!

Dan kan 't vur ós óch ging Krismes zieë..
V'r zint nit va gówwe wil,
v'r hónt ós zelver nog ummer te geër,
bi-j anger lüj sjtónd v'r nit sjtil....

Alling wen ich kinger-eugsjkes zien,
die wie zilvere sjteërkes blinke,
bi-j 't kribke en d'r boom vol lich,
kan ich "Vrede op aarde" dinke.

E.M.-C.

